

Zespół Szkół nr 2 w Poznaniu

tekst opracowała Elżbieta Kaźmierska

DZIAŁ „POLSKA W OKRESIE MIĘDZYWOJENNYM”

1. Odrodzenie Rzeczypospolitej

- a) Problemy wewnątrz państw zaborczych w 1918 r. stwarzały szansę na odzyskanie przez Polskę niepodległości.
- b) Pierwsze ośrodki władzy na ziemiach polskich:
 - w Krakowie – Polska Komisja Likwidacyjna,
 - w Lublinie – Tymczasowy Rząd Ludowy Republiki Polskiej (Ignacy Daszyński),
 - w Poznaniu – Naczelna Rada Ludowa.
- c) Odzyskanie niepodległości **11.11.1918 r.**
 - Rada Regencyjna przekazała Józefowi Piłsudskiemu władzę,
 - J. Piłsudski został Tymczasowym Naczelnikiem Państwa,
 - powołanie rządu Jędrzeja Moraczewskiego.
- d) W styczniu 1919 r. utworzono rząd z premierem Ignacym Janem Paderewskim (uznany przez państw Ententy).

Ignacy Jan Paderewski

Przyjazd Piłsudskiego do Warszawy

2. Walki o granicę wschodnią

- a) Dwie koncepcje dotyczące granicy wschodniej:
 - Inkorporacyjna – R. Dmowski: wcielenie ziem na wschodzie;
 - Federacyjna – J. Piłsudski: utworzenie niepodległej Litwy, Białorusi i Ukrainy, które będą powiązane sojuszami z Polską.
- b) W Galicji walki z Ukraińcami o Galicję Wsch. i Lwów („Orlęta Lwowskie”).
- c) **Wojna polsko-bolszewicka w 1920 r.**
 - Ofensywa bolszewików dotarła na przedpola Warszawy (M. Tuchaczewski);
 - Zwycięstwo Polaków w bitwie warszawskiej (**15 sierpnia**, „Cud nad Wisłą”);

- W 1921 podpisano **pokój w Rydze** (traktat ryski ustalił polską granicę wschodnią).
- d) W 1920 r. „bunt Żeligowskiego” i zajęcie Wileńszczyzny (w 1922 r. włączona do Rzeczypospolitej).

3. Walki o granicę zachodnią

a) Powstanie Wielkopolskie 1918-19

- przyjazd do Poznania Jana Ignacego Paderewskiego;
- wybuch powstania **27 grudnia 1918**;
- dowódcy: St. Taczak i J. Dowbór – Muśnicki ;
- w 1919 traktat wersalski przyznał Polsce Wielkopolskę i część Pomorza Gdańskiego.

b) Walki o Górny Śląsk

- 1919 – I powstanie śląskie
- 1920 – II powstanie śląskie
- 1921 – plebiscyt (40% za Polską)
- 1921 – III powstanie śląskie (Wojciech Korfanty),
- podział Górnego Śląska (29% obszaru plebiscytowego dla Polski).

4. Rządy parlamentarne

a) W styczniu **1919 r.** odbyły się **wybory** do sejmu ustawodawczego.

b) Sejm ustawodawczy w **1921 r.** uchwalił **konstytucję marcową**

a) system **demokracji parlamentarnej**

b) trójpodział władzy:

- władza ustawodawcza: sejm i senat
- władza wykonawcza: prezydent i rząd (rada ministrów)
- władza sądownicza: niezawisłe sądy

2. Wybory prezydencie w **1922 r.**

- Gabriel Narutowicz** – po kilku dniach zastrzelony,
- Stanisław Wojciechowski** (pełnił urząd w latach 1922-26).

5. Zamach majowy i rządy sanacji

a) **12 maja 1926 r.** J. Piłsudski zorganizował przewrót zbrojny zwany **zamachem majowym**.

- w walkach zginęło około 400 osób,
- dymisja premiera Wincentego Witosa i prezydenta Stanisława Wojciechowskiego,
- nowym prezydentem został **Ignacy Mościcki**, a nowym premierem Kazimierz Bartel.

b) **Rządy sanacji** (sanacja = uzdrowienie)

- „nowela sierpniowa” – wzmocnienie władzy prezydenta,
- **rządy autorytarne** Piłsudskiego i osób z nim związanych,
- powstanie **BBWR** – Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem,
- opozycja tworzy **Centrolew** (partie ludowe i lewicowe),
- represje wobec opozycji: Witos i Korfanty osadzeni w Brześciu,
- **1930 r.** tzw. „wybory brzeskie” (nazwa pochodzi od twierdzy w Brześciu, gdzie osadzono wcześniej polityków opozycji, którzy krytykowali działania rządu),
- utworzono obóz w Berezie Kartuskiej dla przeciwników politycznych sanacji,

- w **1935** r. uchwalono **konstytucję kwietniową**: „prezydent odpowiedzialny przed Bogiem i historią”.
- W 1935 zmarł J. Piłsudski.

Józef Piłsudski i Ignacy Mościcki

Pogrzeb J. Piłsudskiego na Wawelu.

6. Społeczeństwo i gospodarka II RP

a) Ludność II RP

- 69% Polacy
- mniejszości narodowe: Ukraińcy, Żydzi, Białorusini, Niemcy.

b) W 1924 r. **reforma walutowa** Władysława Grabskiego:

1,8 mln marek polskich = 1 zł

c) Budowa portu w Gdyni.

d) Budowa COP (Centralnego Okręgu przemysłowego) z inicjatywy ministra Eugeniusza Kwiatkowskiego.

7. Kultura i nauka II RP

a) Walka z analfabetyzmem:

- wprowadzenie powszechnego obowiązku nauki od 7 do 14 roku życia.

b) Literatura w dwudziestoleciu międzywojennym:

- Władysław Reymont – Nagroda Nobla za powieść „Chłopi”,
- Stefan Żeromski – „Przedwiośnie”,
- Maria Dąbrowska – „Noce i dnie”,
- Zofia Nałkowska – „Granica”,
- poezja: Jan Brzechwa i Julian Tuwim.

3. Rozwój kinematografii – gwiazda kina to Eugeniusz Bodo.

8. Polityka zagraniczna II RP

a) Polska polityka zagraniczna na początku lat 20. XX w.

- sojusz z Francją i Rumunią.

b) Zagrożenia:

- 1922 r. - traktat w Rapallo o współpracy niemiecko – radzieckiej,
- 1925 r. - konferencja w Locarno (Niemcy zagwarantowały nienaruszalność granicy francuskiej i belgijskiej).

c) Polska polityka zagraniczna w latach 30. XX w.

- polityka J. Piłsudskiego kontynuowana przez J. Becka: równowaga;
- 1932 – traktat o nieagresji z ZSRR;
- 1934 – deklaracja o niestosowaniu przemocy z Niemcami.

Port w Gdyni – duma II RP.

DZIAŁ „EUROPA I ŚWIAT PO I WOJNIE ŚWIATOWEJ”

1. Komunizm w ZSRR

- a) Rosja po rewolucji październikowej 1917 r:
- rządy bolszewików z Leninem na czele
 - wprowadzenie komunizmu
 - od 1922 r. nazwa państwa ZSRR (ZSRS): Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich (Sowieckich)
- b) Po śmierci Włodzimierza Lenina rządy przejął **Józef Stalin**
- a) **kult jednostki**
- b) terror wobec przeciwników i „wrogów ludu” (tzw. „czystki”)
- **NKWD** – Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych
 - **Gulag** – system obozów (łagrów) w ZSRR
3. Gospodarka radziecka (sowiecka):
- po rewolucji komunizm wojenny;
 - w 1921 r. Lenin wprowadził NEP (Nową Ekonomiczną Politykę);
 - Stalin wycofał NEP, upaństwowił cały przemysł i handel, rozpoczął kolektywizację rolnictwa (powstały kolchozy i sowchozy).

2. Faszyzm we Włoszech

- a) Po I wojnie światowej nastąpił wzrost niezadowolenia we Włoszech z powodu kryzysu gospodarczego i bezrobocia.
- b) Powstanie Narodowej Partii Faszystowskiej pod przywództwem **Benito Mussoliniego**.
- c) W 1922 r. **marsz „czarnych koszul” na Rzym** skłonił króla do powierzenia Mussoliniemu urzędu premiera.
- d) Rządy faszystów
- kult Mussoliniego (zwanego duce)
 - system jednopartyjny (działała tylko partia faszystowska)
 - prześladowano przeciwników
 - podpisanie traktatów laterańskich (z papieżem Piusem XI)
 - plany odbudowy imperium rzymskiego
 - Włochy zajęły Albanię i Etiopię w Afryce.

3. Powstanie III Rzeszy

- a) Sytuacja w Niemczech po I wojnie światowej:
- niezadowolenie z traktatu wersalskiego,
 - kryzys gospodarczy,
 - rozczarowanie systemem demokratycznym.
- b) W książce „Mein Kampf” Adolf Hitler zawarł
- poglądy nazistowskie (narodowo-socjalistyczne),
 - Niemcy to „rasa panów”, muszą zdobyć „przestrzeń życiową”,
 - Żydzi to „podludzie” (antysemityzm).
- c) Zdobyć władzy przez nazistów
- w 1923 r. nieudany pucz w Monachium,

- w **1932 r.** partia **NSDAP** odniosła zwycięstwo w wyborach,
- w **1933 r.** Hitler został kanclerzem,
- po śmierci prezydenta Paula Hindenburga Hitler zdobył władzę dyktatorską.

d) Rządy Hitlera

- system jednopartyjny (tylko partia nazistowska);
- terror wobec przeciwników ;
- **ustawy norymberskie** (1935) pozbawiły Żydów praw obywatelskich;
- „noc kryształowa” (1938) – pogrom ludności żydowskiej.

4. Świat na drodze ku wojnie

a) Po dojściu do władzy Hitler łamał postanowienia traktatu wersalskiego

- rozbudował przemysł zbrojeniowy i armię,
- wojska niemieckie wkroczyły do Nadrenii.

b) Sojusznicy Hitlera

- powstanie paktu antykominternowskiego (oś Berlin – Tokio – Rzym)

c) W latach 1936-39 w Hiszpanii toczyła się wojna domowa; doprowadziła do obalenia lewicowego rządu republikańskiego i ustanowienia w Hiszpanii **dyktatury generała Francisco Franco**.

d) W marcu **1938 r.** Hitler przeprowadził **Anschluss Austrii**.

e) We wrześniu **1938 r.** przywódcy Niemiec, Włoch, Francji i Wielkiej Brytanii zawarli **układ w Monachium** - Sudety czeskie włączono do Rzeszy.

f) W marcu **1939 r.** nastąpił upadek Czechosłowacji

- protektorat Czech i Moraw – pod okupacją niemiecką,
- Słowacja zależna od Rzeszy.

6. Polska przed wybuchem II wojny światowej

a) Żądania Rzeszy wobec Polski

- przyłączenie Wolnego Miasta Gdańska do Rzeszy,
- przeprowadzenie eksterytorialnej autostrady i linii kolejowej z Niemiec do Prus Wschodnich.

b) Odpowiedź ministra Józefa Becka: „Polska od Bałtyku odepchnąć się nie da”.

c) Rządy Francji i Wielkiej Brytanii zadeklarowały Polsce pomoc w wypadku niemieckiego ataku.

d) **23 sierpnia 1939 r.** w Moskwie podpisano **pakt Ribbentrop – Molotow**

- tajny protokół zawierał ustalenia dotyczące podziału ziem polskich wzdłuż linii Wisła – Narew – San.

DZIAŁ „PRZEBIEG II WOJNY ŚWIATOWEJ”

1. Wybuch II wojny światowej

a) Atak na Polskę:

- **1.09.1939** – Niemcy (**Fall Weiss**),
- **17.09.1939** – ZSRR.

b) Taktyka Niemców nazywała się **Blitzkrieg**, czyli wojna błyskawiczna.

c) Dnia 3.09.1939 W. Brytania i Francja wypowiedziały wojnę Niemcom, lecz nie podjęły działań zbrojnych („dziwna wojna”, „siedząca wojna”).

d) Ważne miejsca walk z Niemcami:

- Obrona Poczty Polskiej w Gdańsku,
- Obrona **Westerplatte** (mjr Henryk Sucharski),
- **Bitwa nad Bzurą** (Armia Poznań, gen. Tadeusz Kutrzeba),
- Obrona Warszawy (prezydent miasta Stefan Starzyński),
- Bitwa pod Wizną (tzw. „polskie Termopile”),
- Bitwa pod Kockiem (SGO „Polesie”, gen. F. Kleeberg).

e) **17.09.1939 r.** władze II RP ewakuowały się do Rumunii,

f) Polska znalazła się pod okupacją niemiecką i radziecką.

2. Podbój Europy przez Hitlera i Stalina

a) Od września 1939 do końca 1940 r. ZSRR zajął:

- wschodnią Polskę,
- 10% terytorium Finlandii,
- państwa nadbałtyckie: Litwę, Łotwę i Estonię.
- rumuńską Besarabię (Mołdawię).

b) Od 1940 do wiosny 1940 r. III Rzesza zajęła:

- Danie i Norwegię,
- Holandię, Belgię Luksemburg,
- Francję (na południu państwo Vichy, Philippe Petain – kolaboracja),
- Grecję i Jugosławię.

c) Pierwszym niepowodzeniem Niemiec na zachodzie była przegrana **bitwa o Anglię** (1940).

3. Wojna Niemiec z ZSRR

a) Atak Niemiec na ZSRR rozpoczął się **22 czerwca 1941 r.** (operacja Barbarossa)

- uderzenie na północy w kierunku na Leningrad, w centrum na Moskwę i na południu na Ukrainę.

- pierwsze miesiące - sukcesy Niemców.

b) Zima 1941/42 – Armii Czerwonej udało się odepchnąć Niemców spod Moskwy.

c) Lato 1942 – uderzenie niemieckie w kierunku Stalingradu.

d) **Luty 1943** – kapitulacja armii niemieckiej w **Stalingradzie** (F. von Paulus)

e) W sierpniu 1943 zwycięstwo Armii Czerwonej w bitwie **na Łuku Kurskim**.

f) Wojnę z Niemcami i ich sojusznikami Rosjanie nazywają wielką wojną ojczyźnianą.

4. Polityka okupacyjna Niemiec

a) Europa Środkowo - Wschodnia miała być „przestrzenią życiową” dla „niemieckiej rasy panów”. Słowian, Żydów i Romów naziści uważali za podludzi.

b) Holocaust – zagłada Żydów

- getta – wydzielony teren, na którym musieli przebywać Żydzi;
- opaski z Gwiazdą Dawida;
- obozy zagłady np. Sobibór, Treblinka, Majdanek, Auschwitz.

c) Postawy wobec Holocaustu:

- przykłady ratowania Żydów:
 - na ziemiach polskich działała Rada Pomocy Żydom „Żegota” (Irena Sendlerowa wywoziła żydowskie dzieci z warszawskiego getta),
- przykłady współpracy z Niemcami:
 - tzw. „szmalcownicy” wymuszali okup od ukrywających się Żydów.

d) **Sprawiedliwi wśród Narodów Świata** to najwyższe izraelskie odznaczenie nadawane nie-Żydom, którzy podczas wojny bezinteresownie ratowali Żydów.

5. Wojna poza Europą

a) Walki w Afryce Północnej

- niepowodzenia wojsk włoskich,
- w 1941 r. Hitler wysłał do walki Afrika Korps (gen. Erwin Rommel);
- w 1942 r. zwycięstwo Brytyjczyków (gen. Bernard Montgomery) w bitwie pod **El Alamein w Egipcie**,
- w 1943 r. klęska wojsk włosko-niemieckich w Tunisie.

b) Walki na Atlantyku

- konwoje alianckie były celem ataków niemieckich U-botów.

c) Walki na Dalekim Wschodzie (Pacyfik)

- **7 grudnia 1941 r.** Japonia zaatakowała amerykańską bazę w **Pearl Harbor**;
- USA przystąpiły do wojny przeciwko państwom osi;
- w pierwszym etapie wojny Japonia odnosiła sukcesy w Azji;
- przełom – zwycięstwo Amerykanów w bitwie w rejonie **Midway** (czerwiec 1942 r.).

6. Zakończenie II wojny światowej

a) Najważniejsze państwa koalicji antyhitlerowskiej: USA, Wielka Brytania i ZSRR.

b) Rok 1944 w Europie:

- Armia Czerwona dotarła do ziem polskich;
- alianci zdobyli Monte Cassino i Rzym;
- **inwazja aliantów w Normandii 6 czerwca 1944 r.** „D-Day” (gen. Dwight Eisenhower).

c) Koniec wojny w Europie

- **2 maja 1945 r.** Armia Czerwona zdobyła Berlin
- **8 maja 1945 r.** Niemcy podpisały akt bezwarunkowej kapitulacji

d) Koniec wojny na Dalekim Wschodzie

- piloci – samobójcy (kamikadze)

- zrzucenie bomby atomowej na Hiroszimę i Nagasaki (sierpień 1945)
- **2 września 1945** – kapitulacja Japonii.

DZIAŁ „POLACY PODCZAS II WOJNY ŚWIATOWEJ”

1. Polska pod okupacją niemiecką i radziecką.

a) Podział ziem polskich we wrześniu 1939 r.

- pod okupacją radziecką
 - ziemie na wschód od rzeki Bug wcielono do ZSRR
- pod okupacją niemiecką
 - wcielono do Rzeszy: Pomorze, Wielkopolskę i Górny Śląsk,
 - reszta ziem to Generalne Gubernatorstwo,
 - po ataku na ZSRR do Rzeszy włączono Dystrykt Galicja (Lwów).

- b) Sytuacja ludności pod okupacją radziecką (sowiecką)
- przymusowa nacjonalizacja i kolektywizacja
 - około 1,5 mln Polaków wysiedlono w głąb ZSRR (Syberia, Kazachstan)
 - **zbrodnia w Katyniu (1940).**
- c) Sytuacja ludności pod okupacją niemiecką
- zagłada polskich Żydów,
 - masowe wysiedlenia Polaków,
 - uliczne łapanki,
 - zagłada polskich elit (Palmiry, aresztowanie prof. UJ, zamordowanie profesorów lwowskich),
 - obozy koncentracyjne (w Poznaniu – Fort VII),
 - niemieckie zbrodnie na Zamojszczyźnie.
- d) ukraińskie zbrodnie na Wołyniu (tzw. **rzeź wołyńska w 1943 r.**).

2. Polski rząd na uchodźstwie

- a) Polski rząd na uchodźstwie przebywał od września 1939 r. we Francji, a od 1940 r. w Wielkiej Brytanii:
- **prezydent – Władysław Raczkiewicz**
 - **premier gen. Władysław Sikorski**
- b) W **1941 r.** (po wybuchu wojny między Rzeszą a ZSRR) doszło do podpisania układu polsko-radzieckiego (**układ Sikorski – Majski**). Na mocy tego układu utworzono Armię Polską w ZSRR (gen. Władysław Anders). Wojsko to w 1942 r. wyprowadzono na Białą Woś, a następnie w 1944 r. jako 2 Korpus Polski walczyło pod Monte Cassino.
- c) Odkrycie zbrodni katyńskiej w **1943 r.**
- ZSRR wyparł się zbrodni i zerwał stosunki dyplomatyczne z rządem polskim na emigracji
- d) **Katastrofa w Gibraltarze (1943)**
- po śmierci Sikorskiego premierem został **Stanisław Mikołajczyk**.

3. Podziemne Państwo Polskie.

- a) Na ziemiach polskich pod okupacją działała Delegatura Rządu na Kraj.
- b) Siły zbrojne podziemnego państwa polskiego
- ZWZ (Związek Walki Zbrojnej) od listopada 1939 do lutego 1942;
 - AK (Armia Krajowa) od lutego 1942 do stycznia 1945.
- c) Komendanci AK:
- **gen. Stefan Rowecki „Grot” (1942-43)**
 - **gen. Tadeusz Komorowski „Bór” (1943-44)**
 - **gen. Leopold Okulicki „Niedźwiadek” (1944-45)**
- d) Formy oporu:
- mały sabotaż np. napisy na murach
 - dywersja np. wysadzanie torów kolejowych
 - działania wywiadowcze
 - Akcja pod Arsenalem (Szare Szeregi)
 - tajne nauczanie
 - podziemna prasa.

4. Początki Polski Ludowej

- a) W **1942 r.** na polecenie Stalina powstała **PPR** (Polska Partia Robotnicza).
- b) PPR utworzyła własną siłę zbrojną GL (Gwardię Ludową), później zwaną AL (Armia Ludowa).
- c) Powstanie w ZSRR armii polskiej podporządkowanej Stalinowi
- 1 Dywizja im. T. Kościuszki – pierwsze walki w 1943 pod Lenino,
- d) Na ziemiach polskich wyzwolonych spod okupacji niemieckiej władze przejmowali komuniści. W 1944 r. powstały władze polskie zależne od ZSRR:
 - **KRN** (Krajowa Rada Narodowa) – Bolesław Bierut
 - **PKWN** (Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego) **22 lipca 1944 r.** wydał Manifest (zwany Manifestem PKWN lub Manifestem lipcowym), w którym PKWN przedstawił się jako jedyny legalny ośrodek polskiej władzy, a rząd emigracyjny nazwał władzą nielegalną.

5. Powstanie warszawskie.

- a) **Plan „Burza”** – w momencie wkroczenia Armii Czerwonej polskie podziemie podejmuje walkę z Niemcami i przejmuje władze na wyzwolonych terenach
- b) Przebieg powstania warszawskiego
 - wybuch powstania **1 sierpnia 1944 o godz. W** (godz. 17),
 - po 63 dniach walk kapitulacja,
- c) Przyczyny klęski:
 - przewaga Niemców,
 - bezczynność Armii Czerwonej czekającej po drugiej stronie Wisły.
- d) Skutki:
 - śmierć 200 tys. Polaków,
 - miasto zrównane z ziemią.

6. Zakończenie II wojny światowej na ziemiach polskich.

- a) Spotkania Wielkiej Trójki:
 - w Teheranie na terenie Iranu (listopad – grudzień 1943);
 - w Jałcie na Krymie (luty 1945);
 - w Poczdamie koło Berlina (lipiec – sierpień 1945).

WB – premier Winston Churchill
USA – prezydent F. D. Roosevelt
ZSRR – J. Stalin

b) Postanowienia jałtańskie w sprawie Polski

- zmiana granic (patrz mapa)
 - na wschodzie - linia Curzona
 - na zachodzie - do Odry i Nysy Łużyckiej
- powstanie Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej
- zapowiedź przeprowadzenia po wojnie wolnych wyborów.

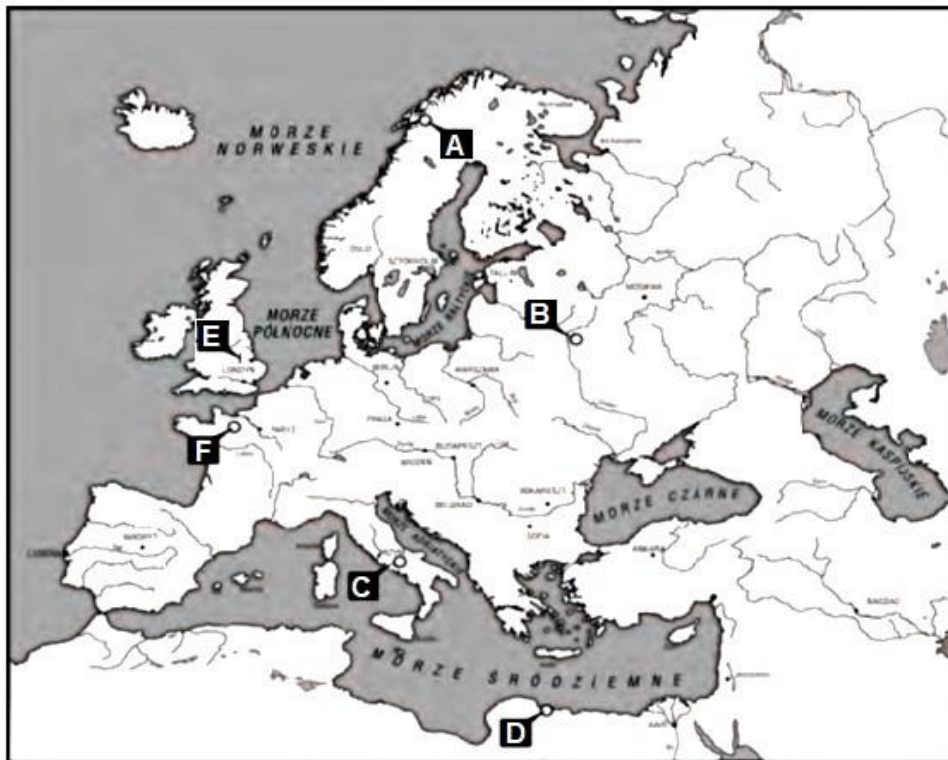
c) W styczniu 1945 r. gen. Okulicki rozwiązał AK.

d) Przywódcy Polskiego Państwa Podziemnego zostali aresztowani i wywiezieni do Moskwy (tzw. proces szesnastu).

7. Polacy na frontach II wojny światowej (patrz mapa na następnej stronie)

- Samodzielna Brygada Strzelców Podhalańskich – walki w Norwegii (Narvik);
- 1 Dywizja Piechoty im. Tadeusza Kościuszki – walki pod Lenino (1943);
2. Korpus Polski gen. W. Andersa – walki pod Monte Cassino we Włoszech (1944);
- Samodzielna Brygada Strzelców Karpackich – walki w Afryce (Tobruk);
- Dywizjon 303 – Bitwa o Anglię;
- 1 Dywizja Pancerna gen. Stanisława Maczka – Bitwa pod Falaise (Francja)

8. Następstwa II wojny światowej

a) Skutki wojny

- straty ludnościowe (śmierć 50 mln ludzi)
- straty gospodarcze (zniszczone miasta, wsie, mosty, fabryki...)
- straty kulturalne (zniszczone lub zrabowane dzieła sztuki, zabytki...)
- skutki polityczne:
 - wzrost znaczenia USA i ZSRR;
 - zmiany granic.

b) Procesy norymberskie – ukaranie zbrodniarzy wojennych.

c) W czerwcu 1945 r. powstanie ONZ.

Karta Narodów Zjednoczonych: „Utrzymać pokój i rozwijać przyjazne stosunki między narodami”

d) Okupacja Niemiec.

- Niemcy podzielono na 4 strefy okupacyjne: radziecką, amerykańską, brytyjską i francuską;
- zasada „4 D”:
 denazyfikacja – usunięcie działaczy nazistowskich,
 demilitaryzacja – pozbawienie uzbrojenia,
 dekartelizacja – podział karteli w przemyśle,
 demokratyzacja – wprowadzenie demokracji.